

CZU: [327 + 339.94](478:44)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4572591>

COOPERAREA MOLDO-FRANCEZĂ – O CALE SPRE EUROPENIZAREA REPUBLICII MOLDOVA

Violeta COTILEVICI

Universitatea de Stat din Moldova

Procesul de europenizare a Republicii Moldova depinde mult și de susținerea țărilor membre ale Uniunii Europene în stimularea reformelor democratice, a statului de drept și în dezvoltarea unei economii de piață viabile. Cooperarea Franței cu Moldova cuprinde astăzi două obiective prioritare, trasate în cadrul Planului de Acțiune al Ambasadei Franței în Republica Moldova: a contribui la apropierea țării de Uniunea Europeană și a contribui la dezvoltarea sa economică și la cursul spre prosperitate. La moment, se constată o consolidare a prezenței economice franceze pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, Franța este unul dintre cei mai mari investitori străini în Republica Moldova. Recent, autoritățile franceze și-au manifestat sprijinul ferm pentru implementarea agendei de reforme în Republica Moldova și interesul față de situația politică și parcursul european al țării noastre, oferind ocazia de a consolida diplomația parlamentară moldo-franceză. Dezvoltarea unor relații solide cu Franța, pe de o parte, și cu lumea francofonă, pe de altă parte, reprezintă o modalitate de apropiere și chiar europenizare a Republicii Moldova. Franța reprezintă partenerul privilegiat al Republicii Moldova în dezvoltarea capacităților de racordare la standardele europene anume prin intermediul acestui factor de verticalitate culturală – Francofonia. Este important a înțelege faptul că aceasta nu poate fi un substituent al politicii externe, însă este un instrument de colaborare multilaterală și bilaterală specific. Moldova, prin Francofonie, devine mai democratică, mai deschisă, mai tolerantă și are o poartă suplimentară către Europa, o altă cale pe care ea poate să se facă valorizată și să-și reafirme angajamentul față de valorile la care a aderat și pe care le declară de la cele mai înalte tribune.

Cuvinte-cheie: europenizare, cooperare bilaterală, standarde europene, reforme democratice, dezvoltare economică.

THE MOLDOVAN-FRENCH COOPERATION – A PATH TO THE EUROPEANISATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

The process of Europeanisation of the Republic of Moldova very much depends on the support of the member states of the European Union in stimulating democratic reforms, the rule of law and a viable market economy. Today, France's cooperation with the Republic of Moldova includes two priority objectives, outlined in the Action Plan of the Embassy of France to the Republic of Moldova: to help bringing the country closer to the European Union and to contribute to its economic development and prosperity. Currently, there is a consolidation of the French economic presence on the territory of the Republic of Moldova. Thus, France is one of the largest foreign investors in the Republic of Moldova. Recently, the French authorities have expressed their strong support for the implementation of the reform agenda of the Republic of Moldova and the interest in the political situation and the European course of our country, offering the opportunity to strengthen the Moldovan-French parliamentary diplomacy. The development of solid relations with France, on the one hand, and the French-speaking world, on the other hand, is a way of approaching and even Europeanising the Republic of Moldova. France represents the privileged partner of the Republic of Moldova in developing the capacity to comply with the European standards, namely through this factor of cultural verticality – the Francophonie. It is important to understand that this cannot be a substitute for foreign policy, but it is a specific tool for multilateral and bilateral cooperation. Moldova, through Francophonie, becomes more democratic, more open, more tolerant and has an additional gateway to Europe, another way in which it can be valued and it can reaffirm its commitment to the values it has adhered to and which it declares at the high-level fora.

Keywords: europeanisation, bilateral cooperation, European standards, democratic reforms, economic development.

Introducere

Colaborarea în diverse domenii, experiența interacțiunii acumulată până în prezent, simpatia reciprocă dintre popoarele Moldovei și Franței, activitatea comună în cadrul OIF, precum și în cadrul altor organizații regionale, europene și internaționale, determină perspectivele de dezvoltare a parteneriatului moldo-francez.

Actualmente, Franța este unul dintre actorii geopolitici importanți atât în spațiul european, cât și pe arena internațională. Astfel, la nivelul european, Franța este prima putere agricolă și a doua putere industrială. La nivel internațional, Franța este a patra putere economică mondială, a doua industrie alimentară și ocupă a doua poziție în prestarea serviciilor. Din punctul de vedere al evoluției istoriei, Franța a jucat un rol esențial în procesul de constituire a comunității europene. După cel de-al Doilea Război Mondial, Franța a jucat rolul de

a constitui un spațiu al păcii și securității pe continent și de a crea un spațiu economic comun favorabil cooperării statelor europene. De asemenea, Franța a fost fondatorul proiectului din 18 aprilie 1951 de creare a CECA (Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului). Un rol nu mai puțin important pe care îl are Franța în relațiile internaționale este participarea la semnarea Acordului de la Roma din 1957, scopul căruia a fost cel de a crea o cale comună în dezvoltarea cooperării economice între state, înlăturarea barierelor vamale care ar fi un obstacol în calea progresului economic. Franța este unul dintre membrii fondatori ai Uniunii Europene, ai spațiului Schengen, ai zonei euro. În același timp, este unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Actualmente Franța este membru al NATO, OMC, G7, G20, Organizația internațională a Francofoniei [1, p.161-162]. Prin urmare, Republica Franceză reprezintă unul dintre statele cu o pondere decizională considerabilă în structurile Uniunii Europene și cu o poziție internațională importantă.

Dezvoltarea relațiilor bilaterale depinde în mare măsură de cooperarea eficientă în domeniul economic și sociocultural.

Odată cu obținerea independenței de către Republica Moldova, relațiile moldo-franceze s-au dezvoltat considerabil, acestea fiind caracterizate prin multiplicarea vizitelor oficiale și de lucru, prin crearea unui parteneriat comercial și economic permanent. Pentru o mai bună comprehensiune a relațiilor moldo-franceze, apare necesitatea analizei dimensiunii comercial-economice. Actualmente, relațiile moldo-franceze pășesc în interiorul formatului UE. În calitate de stat membru al Uniunii Europene, pentru Franța toate acordurile multilaterale ulterioare ale acesteia sunt, de asemenea, valabile. Astfel, Acordul de asociere (AA) între Moldova și UE, semnat în iunie 2014, a introdus un regim comercial preferențial – Zona de Comerț Liber și Complex (DCFTA), iar în luna aprilie 2015 Franța a ratificat Acordul.

Cooperarea moldo-franceză – o cale spre europeanizarea Republicii Moldova

Cooperarea Franței cu Moldova cuprinde astăzi două obiective prioritare, trasate în cadrul Planului de Acțiune al Ambasadei Franței în Republica Moldova: a contribui la apropierea țării de Uniunea Europeană și a contribui la dezvoltarea sa economică și la cursul spre prosperitate.

Fiind o piață importantă pentru produsele Moldovei, în relațiile comercial-economice din ultimii cinci ani Franța s-a clasat pe locul al 11-lea și al 13-lea, ocupând în mod constant poziția a 11-a ca piață de aprovizionare pentru Moldova [2]. De asemenea, Franța este al treilea investitor străin în Republica Moldova, fiind una dintre primele țări care au investit în Moldova la sfârșitul anilor 1990.

Actualmente, Republica Moldova este atentă la găzduirea și sprijinirea investitorilor francezi, deoarece aceștia contribuie efectiv la prosperitatea țării. În această perspectivă, a fost creată Camera de Comerț și Industrie Franța-Moldova (CCIFM), al cărei obiectiv principal este de a participa la promovarea și dezvoltarea investițiilor și a comerțului între Franța și Moldova.

Dat fiind faptul că relațiile comerciale dintre Franța și Republica Moldova sunt stabile și durabile, acestea merită să se dezvolte considerabil. Prezența investitorilor francezi în țară este semnificativă. Franța este una dintre primele țări care au investit în Republica Moldova încă de la începutul anilor 90, datorită locului important pe care îl deține limba franceză în țară. Franța a fost al 5-lea investitor străin în Republica Moldova în 2018, după Rusia și Olanda, cu un procentaj similar cu cel al Ciprului și Spaniei, și înaintea României, Germaniei și Italiei. Investițiile franceze sunt distinctive și cu o mare vizibilitate pentru țară. În prezent, grupate în cea mai mare parte în cadrul CCI FRANCE MOLDAVIE care „instituționalizează” prezența economică franceză în țară, investițiile franceze contribuie la structurarea economiei locale și reprezintă un factor de atractivitate pentru țară.

Investițiile străine sunt încurajate, în special, de poziția geografică a țării, de apropierea europeană a țării, de resursele umane bine formate, muncitorii adesea multilingvi – mulți francofoni și anglofoni, un cost atractiv al forței de muncă și de măsurile guvernamentale specifice în favoarea investitorilor francezi, atât din punct de vedere fiscal, cât și economic.

De asemenea, Republica Moldova are una dintre cele mai scăzute taxe fiscale din regiune. În cele din urmă, țara a încheiat numeroase acorduri de liber schimb (cu 43 de țări în 2018), ceea ce permite multiplicarea capacității schimburilor comerciale între Europa și Asia [3].

UE este astăzi cel mai mare client și furnizor al țării (69,5% dintre exporturile Moldovei și 49,5% dintre importuri) și Franța are un rol semnificativ în dezvoltarea comerțului Republicii Moldova.

Situată între România și Ucraina, Republica Moldova se bucură de o poziție geografică avantajoasă la hotarele Uniunii Europene. Astfel, este o țară a oportunităților și se află la răscrucea unei rețele de transport care se dezvoltă mult, având un teren de implantare a întreprinderilor interesate pentru investitorii francezi.

În opinia ambasadorului Franței la Chișinău, investitorii francezi contribuie mult la dezvoltarea economică a Republicii Moldova, în sectoare destul de importante. Cooperarea economică moldo-franceză este vizibilă, importantă, dar totuși insuficientă. Ea este vizibilă și importantă, deoarece în Moldova sunt 4 grupuri franceze care sunt prezente în sectoare strategice ale economiei: Orange – în domeniul telefoniei mobile și Internet, Société Générale – în domeniul bancar, Lafarge – prima fabrică de ciment din țară și Pentalog, care oferă servicii informatice extrem de strălucitoare și care reușește foarte bine. Apoi, mai sunt o serie de întreprinderi mici și mijlocii. Pentru ca climatul afacerilor să fie propice pentru investițiile străine, statul trebuie să garanteze o securitate juridică și o justiție independentă.

Astfel, conform informațiilor oficiale prezentate de Camera Înregistrării de Stat la 01.01.2016, în Republica Moldova își desfășoară activitatea 225 de întreprinderi cu capital francez cu investiții de 137 mil. lei, plasându-se pe locul 12 după numărul întreprinderilor pe teritoriul Republicii Moldova [4]. Principalele întreprinderi cu capital francez care activează în Republica Moldova: Orange (telecomunicații), Fabrica de Ciment Lafarge (materiale de construcții), KazayakVin (industria alimentară/vinicolă), Fabbri-Inox (utilaj industrial), Lactalis (industria alimentară), Société Générale (sectorul bancar). Bucher-Vaslin (soluții pentru viticultură) și Bongard (echipamente de panificație) își comercializează ofertele cu succes pe teritoriul Republicii Moldova. De asemenea, sunt prezente mai multe companii franceze din domeniul IT, call center și BPO: Pentalog, Youmesoft, Netizencall, Prestacall, Cyssea, Lagrange. Pentalog este considerat acum o poveste de succes franceză în domeniul IT. Mai recent, în 2014, Sade (Grupul Veolia) în domeniul apei și construcțiilor civile și EcoDelta - Grupul JC Montfort în domeniul energiilor regenerabile, în 2017 și 2018, Sistemul de integrare a cablării (Grupul Sofimeca) și T-Concept în domeniul cablajelor electrice pentru industria de automobile sau JVG Trading (Sourcing) au ales să se stabilească în Moldova.

Astfel, supunând analizei dimensiunea economică a relațiilor moldo-franceze, este de menționat faptul că, la un interval de aproximativ trei decenii de la obținerea independenței de către Republica Moldova, Franța rămâne a fi unul dintre principalii parteneri economici europeni pentru țara noastră.

Astfel, analizând activitatea tuturor instituțiilor francofone în Republica Moldova, putem afirma că relațiile bilaterale moldo-franceze continuă să se dezvolte pe cale ascendentă în domeniul sociocultural. Realizările obținute până acum în cadrul cooperării moldo-franceze se încadrează în fundamentul procesului de integrare europeană și reprezintă un început pentru modernizarea țării în baza modelului european. Un rol important în relațiile moldo-franceze este ocupat de Francofonie care prezintă un atu pentru o Moldovă democratică, europeană și prosperă. Poate fi menționat faptul că Francofonia reprezintă un vector de apropiere a Moldovei de Uniunea Europeană.

Datorită unei afinități istorice între Moldova și Franța, cooperarea culturală dintre cele două state este fundamentală. Relațiile dintre cele două popoare sunt străvechi. Pe parcursul mai multor secole, Franța a marcat istoria civilizației umane în mai multe domenii. Considerată un model de stat centralizat și de monarhie absolută, timp de câteva sute de ani Franța a fost țara cea mai întinsă din Europa, precum și cea mai populată, veritabilă putere continentală și ulterior veritabilă putere colonială. Puterea sa de atracție s-a organizat mai ales în jurul culturii și ideilor sale. Secolul al XVIII-lea, secolul luminilor, a fost prin excelență francez. Franța a promovat dintotdeauna în regiunea noastră idei politice moderne, iar operele intelectualilor francezi au fost bine cunoscute în aria noastră geografică. Relațiile franco-moldave s-au intensificat și grație comercianților francezi care au călătorit în Moldova. Mulți tineri din Moldova și-au făcut studiile la Paris, obținând cunoștințe vaste și idei moderne de schimbare a vieții politice [5, p.141-151].

Realizările obținute până acum în cadrul cooperării moldo-franceze ar putea reprezenta un început pentru modernizarea țării în baza modelului european. Francofonia reprezintă un cadru privilegiat al dialogului dintre Republica Moldova și Republica Franceză, relevant prin dimensiunea politică, economică de colaborare dintre statele cu statut de membru, asociat sau observator. Republica Moldova a aderat la mișcarea francofonă la 16 aprilie 1993. Pe parcursul următorilor doi ani Moldova a beneficiat de statutul de „invitat special”. În decembrie 1995 Moldova a obținut statutul de „membru-asociat”, iar în noiembrie 1997, la cea de-a 7-a Conferință a Francofoniei, la Hanoi, Moldova obține statutul de membru cu drepturi depline. Aderarea Republicii Moldova la Francofonie constituie un act legitim, un act de echitate. Există multiple motive de ordin etnolingvistic, sociopolitic, cultural și istoric care argumentează necesitatea aderării Republicii Moldova la Francofonie.

Se afirmă constant că „viitorul Francofoniei politice, economice și de asemenea culturale se joacă în mare măsură în jurul construcției europene, nu doar în jurul problemei persistenței unei politici externe franceze, dar și în interiorul Europei, prin locul pe care aceasta dorește să o acorde cooperării cu Sudul” [6, p.101]. În

discursul său la încheierea misiunii diplomatice la Chișinău, Excelența Sa E.Pamboukjian a reafirmat această legătură în contextul cooperării politice moldo-franceze: „Relațiile bilaterale se înscriu în două domenii largi, pentru că Moldova și Franța aparțin Spațiului Francofon. Sunt impresionat de angajamentul Moldovei în mișcarea Francofonă, [...]. Remarc lucrul acesta pentru că Francofonia nu e doar folosirea aceleiași limbi în comunicare, Francofonia e o forță motrice a tradițiilor și valorilor la care suntem atașați. Cel de-al doilea domeniu e cel al relațiilor țărilor noastre cu Uniunea Europeană. În acest sens vă pot spune ca Franța a făcut totul ca UE sa fie mai vizibilă în Moldova. Cu cât dialogul Moldovei cu UE se va aprofunda, dialogul bilateral se va intensifica la fel, ca sa putem schimba idei despre viitorul Moldovei în UE. Suntem foarte atenți la așteptările Dumneavoastră. Cred că atunci când vom soluționa problemele interne ale UE, la momentul potrivit, Moldova își va ocupa locul care-i aparține” [7].

Evident, Franța poate fi considerată avocatul perspectivei europene a Republicii Moldova, cu o anumită reticență de rigoare. În acest context, principala motivație de acțiune favorabilă a Parisului pentru Republica Moldova este Francofonia, un factor de luat în considerare în contextul în care expansiunea limbii franceze pe teritoriul statelor vecine Uniunii Europene este vădită.

E.Samson, asistent lingvistic și audiovizual al Ambasadei Franceze și al Alianței Franceze din Republica Moldova, susține într-un interviu că aderarea Republicii Moldova la Organizația Internațională a Francofoniei este o victorie pentru țara noastră, o victorie cu bătaie lungă, nu una de etapă. E o deschidere către lumea întreagă, o posibilitate de a se face auzită pe întreg globul prin tot ce are mai bun – știință, cultură, spiritualitate [8].

Pe lângă accesul la diverse programe culturale și educaționale, apartenența la marea familie a statelor francofone reprezintă încă o cale pentru integrarea europeană a Republicii Moldova. Corespondentul național pe lângă OIF din cadrul Ministerului de Externe al Republicii Moldova I.Novac menționa că afilierea la spațiul francofon comun a creat o serie de oportunități de dezvoltare, prin implementarea numeroaselor proiecte culturale și educaționale. OIF a depășit cadrul lingvistic, reprezentând o platformă eficientă de dialog în domenii prioritare, precum cel al drepturilor omului, democrației și menținerii păcii, protecției mediului, diversității culturale și lingvistice, care oferă largi oportunități de promovare a intereselor Moldovei pe plan internațional.

Vicedirectorul Alianței Franceze în Republica Moldova A.Cibotaru afirma că prin Francofonie Moldova devine mai democratică, mai deschisă, mai tolerantă și are o ușă suplimentară spre Europa, încă o cale pe care poate să se valorizeze și să-și reafirme atașamentul față de valorile la care a aderat și pe care le declară de la cele mai înalte tribune [9].

În anul 1992 a fost creată Alianța Franceză din Moldova, prima instituție culturală europeană ce și-a anunțat prezența la Chișinău, înainte chiar de deschiderea unei reprezentanțe diplomatice franceze în Republica Moldova. Rolul Alianței Franceze în dezvoltarea relațiilor dintre Republica Moldova și Franța este unul major. Astfel, Alianța Franceză a devenit astăzi un mijloc excelent de promovare a influenței franceze și francofone în Moldova și, de asemenea, un instrument de dezvoltare pentru Moldova și locuitorii ei. Alianța Franceză din Moldova este un actor important în viața culturală moldavă. Programul său cultural și artistic, ce servește deseori drept model altor actori culturali, este stabilit în acord cu Ambasada Franței și cu structurile culturale locale. Programul se articulează în jurul perioadelor de vârf, al activităților renumite și de înaltă calitate, destinate marelui public : „Zilele Francofoniei”, „Festivalul Filmului Francofon” și Festivalul „Noaptea pianistică din Moldova – Marea Neagră”. Programul cultural al Alianței Franceze este pe larg ghidat de voința de diversificare a publicului, în special a tinerilor [10].

Tinerii moldoveni care vorbesc limba franceză pot obține o bursă sau își pot găsi un loc de muncă bine plătit peste hotare sau în companiile mari deschise în țara noastră de investitori francezi. Anual, circa 1.000 de moldoveni merg la studii în universitățile din Franța, Belgia sau Elveția. Franceza rămâne prima limbă de studiu în Republica Moldova, chiar dacă în ultimii ani cedează teren în fața englezei. În anul de studii 2011-2012 franceza era studiată în Moldova de 163.461 de elevi și predată de 1.711 profesori. În plus, șapte licee din Chișinău, Bălți, Ungheni, Cahul și Soroca au clase bilingve. H.Gauthiere, responsabil de proiecte lingvistice la Alianța Franceză, precizează: „Cu Bacalaureatul lingvistic, absolvenții acestor licee pot intra la universitățile din Franța fără să susțină testul. Și alții o pot face, dacă dau un examen la noi”. Și adulții învață franceza. Unii pentru a emigra în Québec, alții – în interes de serviciu, pe cont propriu sau în cadrul unor proiecte. Bunăoară, timp de cinci ani, peste 600 de funcționari publici au beneficiat de cursuri gratuite de limbă franceză de specialitate, organizate de OIF [11].

Parteneră și animatoare a francofoniei, Alianța Franceză din Moldova participă în mod activ la procesul de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană. Ea asigură, de asemenea, procesul de formare în limba franceză a funcționarilor, a cadrelor administrative și politice moldave în cadrul Planului plurianual pentru limba franceză în Europa, organizat de Organizația Internațională a Francofoniei. Acest plan este susținut financiar de către ministerul francez al Afacerilor străine și europene, Marele Ducat al Luxemburgului și Delegația Wallonie-Bruxelles. Fiind și sediul CCI Franța - Moldova, Alianța Franceză susține de asemenea dezvoltarea economică a țării [12].

La 13 octombrie 2008, în cadrul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene a fost semnat Memorandumul cu privire la punerea în aplicare a „Proiectului Europa”, program multianual de formare în limba franceză a funcționarilor publici din Republica Moldova. Proiectul a fost lansat în anul 2002 în baza Acordului multilateral încheiat între Organizația Internațională a Francofoniei, Franța, Comunitatea franceză a Belgiei și Luxemburg, cu scopul sprijinirii statelor candidate în procesul de integrare europeană. Incluziunea Republicii Moldova printre beneficiarii planului multianual de instruire în limba franceză are loc cu titlu de excepție, întrucât „Proiectul Europa” este destinat doar statelor membre ale UE și celor candidate, indiferent de apartenența lor la Organizația Internațională a Francofoniei. Din partea Republicii Moldova, Memorandumul a fost semnat de către A.Stratan, Viceprim-ministru, Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, iar din partea Republicii Franceze – de către P.Andrieu, Ambasadorul Franței la Chișinău [13]. În opinia lui A.Stratan, scopul de bază al acestui proiect este acordarea asistenței Republicii Moldova prin consolidarea capacităților de utilizare a limbii franceze de către diplomații și funcționarii publici. Proiectul permite funcționarilor publici studierea documentelor în limba franceză emise în cadrul UE. În același timp, potrivit lui P.Andrieu, în cadrul programului „Proiectul Europa” paginile web ale ministerelor din Republica Moldova vor fi traduse în limba franceză. Traducerea va permite atragerea mai multor investiții franceze în Republica Moldova, fiind favorizat și un nou contact al țării cu UE [14].

În cadrul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, în timpul unei dezbateri care a precedat adoptarea rezoluției cu privire la respectarea obligațiilor și a angajamentelor asumate de către Republica Moldova, R.Rouquet, membru al Adunării și deputat francez, a ținut să sublinieze, în discursul său, rolul Alianței Franceze din Moldova în ceea ce privește predarea limbii franceze în cadrul Parlamentului Republicii Moldova. El susține că, datorită discuțiilor despre funcționarea instituțiilor democratice din Republica Moldova, pentru prima dată în ultimii ani au apărut speranțe reale de stabilitate și progres. Datorită reformelor și planurilor întreprinse, situația drepturilor omului și a Statului de drept în Republica Moldova s-a îmbunătățit foarte mult. R.Rouquet a menționat în special crearea planului național de acțiune pentru drepturile omului și a programului privind egalitatea de gen. Deputatul francez a constatat că Republica Moldova duce încă o mare lipsă de resurse, însă ea a reușit să întreprindă o serie de acțiuni și cu foarte puține resurse. Aceasta s-a datorat unei reale voințe politice a noilor lideri. De asemenea, în opinia deputatului francez, deși problemele persistă, în special în domeniul justiției și al corupției, reformele vor continua și se vor consolida. În același discurs se amintește despre evenimentul major pentru viitorul european al Republicii Moldova, semnarea Acordului de asociere și de liber schimb între Republica Moldova și Uniunea Europeană, eveniment ce constituie o oportunitate pentru țară. R.Rouquet susține că acordurile de acest tip sunt de o importanță incontestabilă. Ele pot contribui la schimbări reale și pot deveni instrumente indispensabile pentru viitoarele reforme. De asemenea, deputatul francez salută decizia Uniunii Europene de a deschide piața sa pentru vinurile moldovenești. Astfel, Uniunea Europeană a demonstrat că Parteneriatul Estic nu ține doar de domeniul geostrategic și nici nu presupune doar o integrare economică: acesta este înainte de toate o adevărată solidaritate a valorilor comune pentru o Europă unită și liberă. În final, R.Rouquet a menționat că Franța va continua să susțină Republica Moldova pe calea integrării europene [15].

După cum se menționează în *Tratatul de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză*, în perspectiva edificării unui ansamblu european, cele două state s-au angajat să creeze un climat favorabil aprofundării cooperării lor economice, care va avea o semnificație deosebită în realizarea reformelor economice în Republica Moldova [16]. În acest context Francofonia joacă un rol aparte.

În lucrarea „Moldavie: les atouts de la francophonie”, semnată de F.Parmentier, se vorbește despre ponderea Francofoniei în Moldova și despre impactul schimburilor în cadrul Francofoniei asupra dezvoltării politice și economice a țării. Datorită cadrului oferit de OIF, rețelelor de asistență reciprocă și cooperării europene, cetățenii Republicii Moldova se eliberează treptat de la o moștenire stalinistă muribundă și aspiră la zile mai bune.

Francofonia joacă un rol important în relațiile moldo-franceze și prezintă un avantaj pentru o Moldova democratică, europeană și prosperă. Potrivit autorului, Francofonia reprezintă un vector care ar putea conduce Moldova spre UE [17].

În lucrarea dată sunt câteva pagini destinate Republicii Moldova, care, conform autorului, poate fi considerată cea mai mare țară francofonă din Europa Centrală și de Est. Franceza nu este limba maternă, dar rămâne vorbită sau înțeleasă de o mare parte a populației. URSS a promovat aici învățământul francez (până la 80% dintre elevi învățau franceza în școală în ajunul independenței, publicația *Humanité* era diseminată în chioșcurile de ziare). Pentru mulți moldoveni, practicarea limbii franceze în epoca sovietică era o modalitate de a-și păstra latinitatea, cultura proprie, în timp ce vorbirea în public a limbii române era un lucru discriminatoriu. Astăzi, încă 45% dintre moldoveni învață franceza. Prezența unui număr mare de francofoni (10-20% din populație), bine pregătiți, pentru un salariu mediu modest, este în prezent o oportunitate pentru dezvoltarea de call centre și externalizarea anumitor activități de servicii. Aceasta permite unor companii franceze să-și reducă costurile, să-și îmbunătățească competitivitatea și rentabilitatea. Francofonia și francofilia în Moldova ar putea constitui niște atuuri pentru cucerirea unor noi cote de piață și pentru a facilita venirea unor noi investitori, urmând exemplul unor companii majore, cum ar fi Orange, Lactalis, Societe Generale și Lafarge, deja prezente cu succes de mai mult de zece ani. În pofida dimensiunii mici a pieței interne, Moldova are anumite avantaje: deja membră a unei zone de comerț liber cu Rusia și în CSI, țara a semnat la 27 iunie 2014 un acord de liber schimb complet și aprofundat cu Uniunea Europeană. Franța beneficiază de o imagine bună, dar rămâne puțin cunoscută, iar mass-media se concentrează în principal pe problemele locale sau pe programele de știri rusești. Nu există o școală franceză în Moldova, dar nevoia începe să se simtă mai ales în rândul elitelor moldovenești, într-un context dominat de singura școală internațională americană foarte scumpă. Odată cu creșterea nivelului de trai local, o școală franceză își va găsi locul în Moldova. Există totuși 8 filiere francofone în școli și licee. 3.711 elevi urmează o filieră bilingvă în limba franceză la nivel primar și 6.260 la nivel secundar. Există 6 filiere de limbă franceză la nivel de licență, care au fost înființate de AUF: medicină, informatică, tehnologii alimentare, relații economice internaționale, managementul și administrarea afacerilor și drept. În rândul funcționarilor publici de rang înalt, numărul de francofoni poate fi estimat între 10% și 20%. Cu toate acestea, dispariția treptată a programului OIF de formare pentru înalții funcționari (mai mult de 200 de funcționari instruiți) nu încurajează menținerea Francofoniei în elita administrativă a țării. Mulți au învățat franceza la școală și au încă o înțelegere pasivă, dar nu au ocazia să o practice. Pe măsură ce Moldova își intensifică cooperarea cu Uniunea Europeană, corpul său diplomatic și personalul ministerelor tehnice responsabile de relațiile internaționale se îndreaptă mai mult către limba engleză. Această francofonie moldovenească rămâne fragilă și în declin [18].

Concluzii

Din cercetările efectuate putem concluziona că voința politică a Franței de a aprofunda legăturile pe multiple planuri cu Republica Moldova, precum și de a susține eforturile de integrare a țării noastre în UE a fost reafirmată nu o singură dată. Sprijinul Guvernului Francez a fost confirmat în mod repetat în cadrul numeroaselor întâlniri dintre reprezentanții celor două state.

Franța reprezintă partenerul privilegiat al Republicii Moldova în dezvoltarea capacităților de racordare la standardele europene anume prin intermediul acestui factor de verticalitate culturală – Francofonia. Este important să se înțeleagă că aceasta nu poate fi un substituent al politicii externe, ci este un instrument de colaborare multilaterală și bilaterală specific. Prin Francofonie Moldova devine mai democratică, mai deschisă, mai tolerantă și are o poartă suplimentară către Europa, o altă cale pe care ea poate să se facă valorizată și să-și reafirme angajamentul față de valorile la care a aderat și pe care le declară de la cele mai înalte tribune.

Francofonia joacă un rol important în relațiile moldo-franceze, Franța având vocația de a fi un actor important în două zone integrate: Uniunea Europeană și lumea francofonă. Din cele menționate mai sus se poate concluziona că ponderea Francofoniei în Republica Moldova este majoră și are un impact asupra dezvoltării politice și economice a țării. Aderarea Republicii Moldova la Francofonie favorizează, în primul rând, accesul la valorile spirituale ale Francofoniei, ceea ce facilitează reanimarea culturii și civilizației franceze în țara noastră, consolidează situația limbii franceze în sistemul de învățământ, permite Republicii Moldova să participe la un șir de programe pentru dezvoltare, în domeniul pregătirii cadrelor, privind ajustarea structurală, comunicațiile, reforma sistemului de drept etc. Și, în sfârșit, contribuie la o reorientare rapidă a Republicii Moldova

spre modelul economic al țărilor occidentale. Francofonia în Moldova contribuie la formarea unor noi elite, la promovarea diversității culturale și la crearea de locuri de muncă pentru cetățenii francofoni. Francofonia reprezintă un mijloc evident de europenizare a Republicii Moldova.

Referințe:

1. CEBOTARI, S., CĂLDARE, G. *Politica externă a Republicii Moldova*. Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2018, p.161-162. ISBN 978-9975-142-08-3
2. Rezumat al sectorului de piață externă – mierea de albine în Franța. [online]. [Accesat: 29.06.2016]. Disponibil: http://miepo.md/sites/default/files/Honey-France-Market-Study_ro.pdf
3. *De ce Republica Moldova?* [online]. [Accesat: 19.05.2020]. Disponibil: <https://www.ccifm.md/ro/servicii/de-ce-republica-moldova.html>
4. Notă informativă privind relațiile comercial-economice între Republica Moldova și Republica Franceză pe durata anului 2015. [online]. [Accesat: 20.12.2016]. Disponibil: <http://www.mec.gov.md/ro/content/cooperare-economica-internationala>.
5. CEBOTARI, S., COTILEVICI, V. Socio-cultural dimension of relations between Republic of Moldova and France in the context of European integration process. In: *Țările post-sovietice între UE și Federația Rusă – analiza circumstanțelor specifice și tendințelor politice*. Conferință științifică internațională, 27 septembrie 2016 / Coord.: Valentina Teosa [et al.]. Chișinău: CEP USM, 2016, p.141-151. ISBN 978-9975-71-829
6. CHAUPRADE, A. *L'espace économique francophone. Pour une Francophonie intégrale*. Paris: Ellipses, 1996, p.101.
7. *La momentul potrivit, Moldova își va ocupa locul care-i aparține în UE*. Discursul Ambasadorului Franței, Edmond Pamboukjian, rostit cu ocazia încheierii misiunii sale în Republica Moldova, 19 martie 2007/ [online]. [Accesat: 24.05.2016]. Disponibil: http://europa.md/primary.php?d=rom&n=Interviuri.0_1214
8. *Prin Francofonie – în Europa și în lume*. [online]. [Accesat: 27.02.2016]. Disponibil: <http://www.moldova.md/md/relatile/2529/>
9. *Francofonia, o poartă suplimentară spre Uniunea Europeană*. [online]. [Accesat: 28.02.2016]. Disponibil: http://adevarul.ro/moldova/actualitate/francofonia-poarta-suplimentara-uniunea-europeana-1_51495eac00f5182b852e4ea3/index.html
10. *Alianța Franceză din Moldova: primul centru cultural străin în Republica Moldova*. [online]. [Accesat: 21.02.2016]. Disponibil: <https://www.alfr.md/spip.php?lang=ro§ion=65&subsection=83&article=115>.
11. *Francofonia, o poartă suplimentară spre Uniunea Europeană*. [online]. [Accesat: 28.02.2016]. Disponibil: http://adevarul.ro/moldova/actualitate/francofonia-poarta-suplimentara-uniunea-europeana-1_51495eac00f5182b852e4ea3/index.html
12. *Alianța Franceză din Moldova*. [online]. [cit.: 27.02.2016]. Disponibil: <https://www.alfr.md/spip.php?lang=ro§ion=66&subsection=88&article=122>
13. *La Chișinău va fi semnat Memorandumul privind „Proiectul Europa”*. [online]. [Accesat: 21.02.2016]. Disponibil: <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/475736>
14. *Funcționarii moldoveni vor învăța limba franceză în cadrul Proiectului Europa*. [online]. [Accesat: 27.02.2016]. Disponibil: <http://www.2011.europa.md/stiri/show/4239/functionarii-moldoveni-vor-invata-limba-franceza-in-cadrul-proiectului-europa>.
15. *Activitatea Alianței Franceze remarcată*. [online]. [Accesat: 21.02.2016]. Disponibil: <https://www.alfr.md/spip.php?lang=ro§ion=168&subsection=196&article=4500>.
16. *Tratat nr.1993 din 29.01.1993 de înțelegere, prietenie și cooperare între Republica Moldova și Republica Franceză*. [online]. [Accesat: 29.03.2016]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&cid=360245>
17. PARMONTIER, F. *Moldavie: les atouts de la francophonie*, 2010. ISBN 9782352700760
18. ATTALI, J. *La Francophonie et la Francophilie, moteurs de croissance durable*. Paris, 2014. 246 p. ISBN: 978-2-11-009886-3

Date despre autori:

Violeta COTILEVICI, doctorandă, Școala doctorală Științe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: violetterosca@yahoo.fr.

ORCID: 0000-0002-0485-9862

Prezentat la 13.01.2021